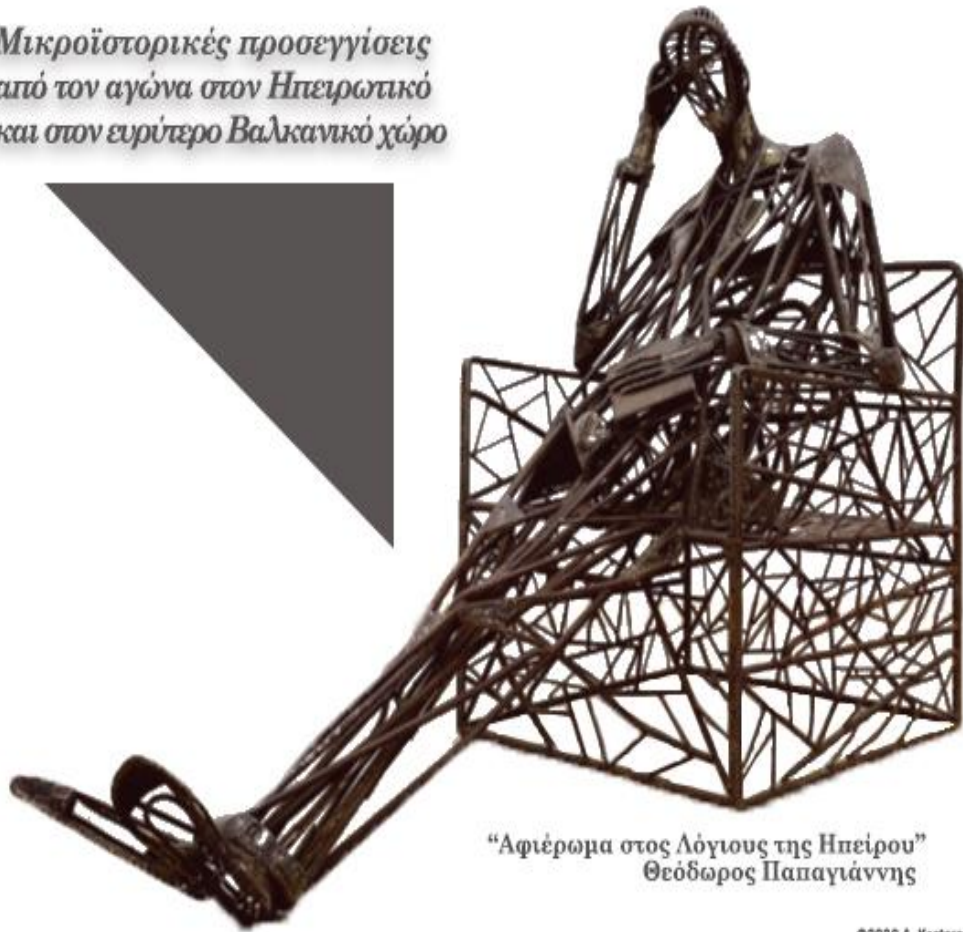


# Ελευθερία & Θάνατος

στην Ελληνική Επανάσταση του 1821

Διεθνές Συνέδριο  
Ιωάννινα 2021

*Μικροϊστορικές προσεγγίσεις  
από τον αγώνα στον Ηπειρωτικό  
και στον ευρύτερο Βαλκανικό χώρο*



“Αφιέρωμα στους Λόγιους της Ηπείρου”  
Θεόδωρος Παπαγιάννης

©2020 A. Kostaras

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ  
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ – ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

Διοργάνωση Διεθνούς Συνεδρίου με θέμα:

**Ελευθερία και Θάνατος**  
**στην Ελληνική Επανάσταση του 1821**

Μικροϊστορικές προσεγγίσεις από τον αγώνα στον Ηπειρωτικό και στον  
ευρύτερο Βαλκανικό χώρο

Ιωάννινα - Άρτα 1-4 Ιουλίου 2021

Παραμυθιά 25 Ιουνίου 2021

Τα τελευταία δέκα, περίπου, χρόνια, στο πρόγραμμα σπουδών του Ιστορικού-Αρχαιολογικού Τμήματος της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, εισήχθησαν μια σειρά μαθημάτων για τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό και την Ελληνική Επανάσταση. Από την πρώτη στιγμή τέθηκαν δύο βασικοί στόχοι: πρώτον, η διερεύνηση των ιστορικών, πολιτικών, οικονομικών και πολιτισμικών διαστάσεων του ελληνικού επαναστατικού φαινομένου, αξιοποιώντας τις σύγχρονες, διεθνείς, ιστοριογραφικές προσεγγίσεις που τοποθετούν το συγκεκριμένο γεγονός στο ευρύτερο επαναστατικό κύμα το οποίο κατακλύζει την Ευρώπη και τον κόσμο στα τέλη του 18ου και τις αρχές του 19ου αιώνα· και δεύτερον, η εξοικείωση των φοιτητών με ευρείες ερμηνείες της Ελληνικής Επανάστασης στη συγχρονία αλλά και διαχρονικά, οι οποίες επαναφέρουν τον αναστοχασμό και την κριτική σκέψη στο σημαντικό αυτό ζήτημα της νεότερης ιστορίας και οδηγούν στην απαγκίστρωση από τα στερεότυπα της σχολικής ιστορίας, της δημόσιας εθνικιστικής ρητορείας και των αποστεωμένων εορτασμών.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, το Τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας εγκαινίασε συνεργασία με τον Δήμο Νικολάου Σκουφά, η οποία οδήγησε σε δύο διεθνή συνέδρια που πραγματοποιήθηκαν στις 7-9 Ιουλίου 2013 και στις 26-27 Ιουλίου 2014, αφιερωμένα διαδοχικά στον Φιλελληνισμό και την Φιλική Εταιρεία. Οι ανακοινώσεις εκδόθηκαν σε δύο τόμους με αντίστοιχη θεματολογία [Άννα Μανδυλαρά-Γιώργος Νικολάου-Λάμπρος Φλιτούρης-Νικόλαος Αναστασόπουλος (επιστημονική επιμέλεια), *Φιλελληνισμός. Το ενδιαφέρον για την Ελλάδα και του Έλληνες από το 1821 ως σήμερα*, Δήμος Νικολάου Σκουφά/Ηρόδοτος, Αθήνα 2015 και Άννα Μανδυλαρά-Γιώργος Νικολάου, *Η Φιλική Εταιρεία. Επαναστατική δράση και μυστικές εταιρείες στη Νεότερη Ευρώπη*, Δήμος Νικολάου Σκουφά/Εκδόσεις Ασίνη, Αθήνα 2017].

Στα πλαίσια της συμμετοχής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων στους εορτασμούς για τα 200 χρόνια από την κήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821, το Τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας διοργανώνει διεθνές συνέδριο με τίτλο «*Ελευθερία και Θάνατος στην Ελληνική Επανάσταση του 1821. Μικροϊστορικές προσεγγίσεις από τον αγώνα στον*

**Ηπειρωτικό και στον ευρύτερο Βαλκανικό χώρο.** Εκκινώντας από ζητήματα που έχουν καταγραφεί ως «γνωστά» και στην ελληνική ιστοριογραφία όπως ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός στην Ήπειρο, το Σούλι και τα δίκτυα των Σουλιωτών, οι επιχειρήσεις στην Ήπειρο, η μάχη του Πέτα και το τάγμα των Φιλελλήνων, η μάχη της Πλάκας, η μάχη στο Κομπότι, ο Λόρδος Βύρων στον Ηπειρωτικό χώρο, οι στρατηγικές του Αλή Πασά, αλλά και τα ηπειρωτικά δίκτυα στην Μολδοβλαχία, θα διερευνηθούν πολλαπλές όψεις της ζωής και του θανάτου των επαναστατών. Η συστηματική έρευνα και η ανάδειξη νέων (ή και παλαιών) πηγών με την χρήση σύγχρονων μεθοδολογικών εργαλείων, θεωρούμε ότι μπορεί να οδηγήσει σε πρωτότυπες και ενδιαφέρουσες προσεγγίσεις, μέσα στα πλαίσια της, ήδη, πλούσιας συζήτησης και εργογραφίας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Λαμβάνοντας υπόψη τα διανοητικά εργαλεία της μικροϊστορίας και έχοντας ως κέντρο τον Ηπειρωτικό και τον ευρύτερο Βαλκανικό χώρο, ενδεικτικά αναφέρουμε μερικά από τα θέματα που θα απασχολήσουν το συνέδριο:

**Ζώντας με τον θάνατο:** Ποιος ο αριθμός των απωλειών λόγω των εχθροπραξιών, των ασθeneιών, της αιχμαλωσίας, της πείνας και της κακουχίας; Αντιλήψεις περί θανάτου, αντοχές του σώματος, ιατρική περίθαλψη. Πόσους σκότωσε ένας επαναστάτης, πόσους έχασε; Που καταφεύγουν οι πρόσφυγες και από τις δύο πλευρές;

**Η νίκη και η ήττα:** πως διαχειρίζονται οι επαναστάτες τις νίκες και τις ήττες; Πώς θάβονται οι νεκροί; Ποια είναι η καθημερινή ζωή στα στρατόπεδα, στα φρούρια, στις επαναστατημένες περιοχές, μετά την νίκη ή την ήττα; Πως συμπεριφέρονται στους αιχμαλώτους (άνδρες ή γυναίκες, ανώνυμους ή επώνυμους); Πως γινόταν η ανταλλαγή ομήρων; Τι θεωρείται ανδραγάθημα, θυσία ή προδοσία; Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του ήρωα, του ηγέτη, του επαναστάτη;

**Η οικονομία της λαφυραγωγίας:** Πόσο σημαντική ήταν η λαφυραγωγία κατά τη διάρκεια του Αγώνα; Ποια θεωρούντο τα σημαντικότερα αντικείμενα μιας λαφυραγωγίας; Ποια ήταν ανεπίτρεπτα; Τι ποσοστό λαφυραγωγίας υπήρχε σε σχέση με τους επίσημους πόρους και τα δάνεια;

**Γιορτές, πανηγύρεις, πένθος:** Πως γιόρταζαν οι επαναστατημένοι τις νίκες; Ποιες διασκεδάσεις επιτρέπονταν; Χοροί, τραγούδια, μοιρολόγια και πένθος. Ο χρόνος της μάχης και ο χρόνος της γιορτής

**Θρησκευτικότητα και Δεισιδαιμονίες:** Πόσο σημαντική ήταν η πίστη στην καθημερινή ζωή των επαναστατών; Πως εκφραζόταν; Ποιο ρόλο έπαιζαν οι λαϊκές δοξασίες και οι δεισιδαιμονίες μιας αγροτικής, εν πολλοίς, αντίληψης;

**Επιτήρηση και τιμωρίες:** Τι είδους στρατιωτική πειθαρχία υπήρχε; Ποιες τιμωρίες επιβάλλονταν στους παραβάτες; Ποια η σχέση με τους φιλέλληνες συναγωνιστές;

**Η «τεχνολογία» των μαχών:** Τι είδους όπλα χρησιμοποιούσαν και από που τα προμηθεύονταν; Τι ποσοστό αλόγων χρησιμοποιούσαν οι Έλληνες και τι οι Οθωμανοί; Ποιες ήταν οι αγορές των αλόγων και των όπλων;

**Αφηγήματα, σιωπές και ο «πόλεμος της μνήμης» στον χρόνο:** Ποια ήταν τα στερεότυπα που επαναλάμβαναν οι κάθε είδους απομνημονευματογράφοι; Ποια θέματα απέφευγαν να διηγηθούν; Ποιο είδος τέχνης (ζωγραφική, λογοτεχνία, μουσική, δοκίμιο) είχε μεγαλύτερη απήχηση στον ελλαδικό και στον ευρωπαϊκό χώρο; Περιπέτειες της «πεπεταίας μνήμης», μέσα στον χρόνο: Αναμνηστήριοι τόποι και το «ζωντάνεμα» του παρελθόντος

**Ετερότητες και καθημερινή ζωή:** ποιες οι σχέσεις μεταξύ των εθνοτικών ομάδων που παρέμειναν στα εδάφη των επαναστατών; Οι γυναίκες και ο δημόσιος χώρος, η

καθημερινότητα σε πόλεις και στον αγροτικό χώρο (Ισραηλίτες, Μουσουλμάνοι, Ρομά, Αρβανίτες, Βλάχοι κ.λπ.)

**Νεοφώτιστοι:** αίτια μεταστροφής θρησκευτικής συνείδησης, δημογραφικά δεδομένα, τα πρώην χαρέμια των μουσουλμάνων αξιωματούχων.

**Η εικόνα των άλλων:** πώς είδαν τους «άλλους» (Δυτικούς, Οθωμανούς) την προεπαναστατική και επαναστατική εποχή οι Έλληνες και πώς την προεπαναστατική και επαναστατική Ήπειρο οι Δυτικοί που διαπνέονταν από φιλελληνικά ή ανθελληνικά αισθήματα;

- Το συνέδριο θα πραγματοποιηθεί με την οργανωτική αρωγή των εργαστηρίων του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων:
  - «Ιστορικής έρευνας Νεωτέρων και Σύγχρονων κοινωνιών»
  - «Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης»
  - «Λαογραφία»
  - «Νέας Ελληνικής Φιλολογίας»
  - «Βαλκανικής και Οθωμανικής Μουσικής, Ιστορίας και Πολιτισμών»
- Οι εργασίες του συνεδρίου θα λάβουν χώρα από τις **1 ως τις 4 Ιουλίου 2021** στα Ιωάννινα και στην Άρτα. Στις **25 Ιουνίου** προβλέπεται να οργανωθεί ημερίδα στην Παραμυθιά με θέματα που αφορούν την ιστορία του Σουλίου.
- Οι γλώσσες του συνεδρίου θα είναι τα ελληνικά, αγγλικά και γαλλικά. Κάθε ανακοίνωση δεν θα υπερβαίνει τα είκοσι (20) λεπτά.
- Θα καταβληθεί προσπάθεια για την κάλυψη του μεγαλύτερου τμήματος μετακίνησης και διαμονής των συνέδρων.

#### Σημαντικές ημερομηνίες:

- Αποστολή της πρότασης συμμετοχής ως την **24/11/2020** στην ηλεκτρονική διεύθυνση [ioannina1821@gmail.com](mailto:ioannina1821@gmail.com). Η πρόταση θα πρέπει εκτός από το όνομα του/της/των συμμετεχόντων και τον τίτλο της ανακοίνωσης, να συνοδεύεται από σύντομη περίληψη (ως 300 λέξεις) και σύντομο εργο-βιογραφικό. Η κατάθεση των περιλήψεων παρακαλούμε να γίνεται σε μορφές doc ή pdf.
- Μετά την εξέταση των προτάσεων και την αξιολόγησή τους από την επιστημονική επιτροπή, θα ακολουθήσει σχετική ενημέρωση ως την **19/12/2020** για τις σχετικές επιλογές.
- Ημερομηνίες διεξαγωγής συνεδρίου **1-4/7/2021** (Ιωάννινα-Άρτα) και **25/6/2021** (Παραμυθιά)

**ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ ΤΗΣ ΚΟΣΜΗΤΕΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ**

**Και των ΠΡΟΕΔΡΩΝ ΤΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ**

**Ιστορίας-Αρχαιολογίας καθ. Ιωάννη Λώλου**

**Φιλολογίας καθ. Αλέξανδρου Αλεξάκη**

**Φιλοσοφίας καθ. Γκόλφως Μαγγίνη**

**ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ**

- Άννα Μανδουλαρά, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Λάμπρος Φλιτούρης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Γιώργος Νικολάου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Νίκος Αναστασόπουλος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Ηλίας Σκουλίδας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Παναγιώτης Κιμουρτζής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
- Άρης Σαραφιανός, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Ρενάτα Δαλιανούδη, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Βασίλης Σαμπατακάκης, University of Lund
- Δημήτρης Καργιώτης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Γκόλφω Μαγγίνη, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Jean-Claude Yon, Université de Versailles
- Θεόδωρος Παπαγιάννης, γλύπτης, ΑΣΚΤ

**ΔΙΟΡΓΑΝΩΤΕΣ**

- Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων – Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας
- Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων – Κοσμητεία
- Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων – Τμήμα Φιλοσοφίας
- Δήμος Ιωαννιτών
- Δήμος Νικολάου Σκουφά Άρτας
- Δήμος Σουλίου
- Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών
- Centre d'histoire culturelle des sociétés contemporaines, Πανεπιστήμιο Βερσαλλιών

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ**

Σπύρος Μιχαλέας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Άγγελος Κωσταράς, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

**UNIVERSITY OF IOANNINA**  
**SCHOOL OF PHILOSOPHY**  
**DEPARTMENT OF HISTORY AND ARCHAEOLOGY**

Call for Papers for International Conference on:

*Freedom and Death in the Greek Revolution of 1821.*  
*Microhistorical analyses of battles in the Epirotic and Balkan areas*

Ioannina-Arta, 1-4<sup>th</sup> July 2021

Paramythia 25<sup>th</sup> June 2021

For about the last ten years, the Department of History and Archeology in the School of Philosophy at the University of Ioannina has conducted a series of courses on the Modern Greek Enlightenment and Greek Revolution. These courses have two main goals. The first is to investigate the historical, political, economic, and cultural dimensions of the Greek revolution using modern, international, and historiographical approaches to place it in the wider revolutionary wave that flooded Europe and the world at the end of the 18th and beginning of the 19th centuries. The second is to familiarize students with contemporaneous and modern interpretations of the Greek Revolution to encourage reflection and critical thinking on this important topic and challenge stereotypes they may have learned from school history, public nationalist rhetoric and national celebrations.

To achieve these goals, the Department of History and Archeology collaborated with the Municipality of Nikolaos Skoufas to conduct two international conferences in 2013 and 2014, one on Hellenism and one on the secret “Society of Friends”, Filiki Etairia. The conference proceedings were published in two volumes:

Anna Mandilara, Giorgos Nikolaou, Lampros Flitouris, & Nikolaos Anastasopoulos (Eds.). (2015). *Philhellenism. The interest for Greece and the Greeks from 1821 until now*. Athens: Herodotos.

Anna Mandilara, & Giorgos Nikolaou (Eds.). (2017). *Filiki Etairia: Revolutionary Action and Secret Societies in Modern Europe*. Athens: Asini Publications.

In 2021, during the 200th anniversary of the proclamation of the Greek Revolution of 1821, the Department of History and Archeology will hold another international conference on "**Freedom and Death in the Greek Revolution of 1821. Microhistorical analyses of battles in the Epirotic and the Balkan area**". The conference will address issues of Greek historiography, such as the Modern Greek Enlightenment in Epirus, Souli, and the networks of Souliotes; operations in Epirus; the battles of Peta, Philhellenes, Plaka, and Kompoti; Lord Byron on Epirus; the strategies of Ali Pasha; the Epirotic networks in Moldovlachia; and the lives and deaths of revolutionaries. Using modern methodological tools and a microhistory approach to conduct systematic research of both new and old archives, the conference will offer original and interesting approaches to an already rich discussion. Specific topics will include the following:

**Living with death:** How many casualties occurred due to hostilities, illness, captivity, hunger, and hardship? What were the perceptions about death, endurance of the body, and medical care? How many people were killed by revolutionaries? Where did refugees on both sides seek shelter?

**Victory and defeat:** How did revolutionaries manage victories and defeats? How did they bury the dead? What was everyday life like in the camps, fortresses, and battlegrounds after victory or defeat? How did they treat prisoners (men vs. women, anonymous vs. well-known)? How did they handle the exchange of hostages? How did they define bravery, sacrifice, and betrayal? How did they define the characteristics of a hero, leader, and revolutionary?

**The economy of looting:** How important was looting during the Battle? What were considered the most important objects to loot? Which items were forbidden to loot? Why did people loot?

**Holidays, festivals, and mourning:** How did the revolutionaries celebrate victories? What entertainment was allowed (e.g., dances, songs)? How did they mourn the dead? What were the obituaries like? How long did they wait between battles and celebrations?

**Religiosity and superstition:** How important was faith in the daily lives of revolutionaries? How was it expressed? How important were popular beliefs and superstitions in rural areas?

**Surveillance and punishment:** What kind of military discipline was applied? What punishments were inflicted on offenders? What was the relationship with the Philhellenes competitors?

**The "technology" of fighting:** What kind of weapons did the revolutionaries use, and where did they get them? What were markets for horses and weapons like? Which weapons and horses were preferred by the Greeks and by the Ottomans?

**Narratives, silences, and the memory's war:** What kinds of stereotypes have been perpetuated by memoirists? What topics have been avoided? Has art (painting, literature, music, essays) influenced perceptions of the war in Greece and throughout Europe, and if so, how? Adventures of the long-term commemorations: memorial sites and the reanimation of the past.

**Otherness and everyday life:** How did the Greeks see "others" (Westerners, Ottomans) in the pre-revolutionary and revolutionary era? What were relations like between ethnic groups (Israelis, Muslims, Roma, Arvanites, Vlachs, etc.) that remained in the lands of the revolutionaries. What was it like for women in cities and rural areas?

**New enlightenment:** What led to changes in religious consciousness and demographics among former harem of Muslim officials?

**Western influences:** How were Westerners inspired by philhellenic or non-Greek influences? How did these influences affect their views of pre-revolutionary and revolutionary Epirus?

The conference will be held with organizational assistance from the following labs at the University of Ioannina:

- «Historical Research of Modern and Contemporary Societies»
- «Archeology and History of Art»
- «Folk Culture»
- «Modern Greek Philology»
- «Balkan and Ottoman Music, History and Civilizations»



- The conference will take place from 1 to 4 July 2021 in Ioannina and in Arta. 25<sup>th</sup> of June will be organized a workshop in Paramythia, concerning Souli's history.
- The conference will be conducted in Greek, English, and French. Each presentation will not exceed twenty (20) minutes.
- An effort will be made to cover a large portion of delegates' travel and accommodation expenses.

**Important dates:**

- **24 November 2020:** Deadline to submit proposal. All proposals must be sent to the following email address: ioannina1821@gmail.com. Proposals should include the participant name, the title of the presentation, a short summary (up to 300 words), and a short biography. Please submit abstracts in .doc or .pdf format.
- **19 December 2020:** The scientific committee will announce the selected proposals.
- **1-4<sup>th</sup> July 2021** (Ioannina-Arta) and **25<sup>th</sup> June 2021** (Paramythia): Conference dates.

**HONORIS CAUSA COMMITTEE**

**Prof. Ioannis Tzamtzis, dean of Philosophy School**

**Prof. Ioannis Lolos, President of History/Archeology Dep.**

**Prof. Alexandros Alexakis, President of Literature Dep.**

**Prof. Golfo Maggini, President of Philosophy Dep.**

**SCIENTIFIC AND ORGANIZING COMMITTEE**

- Anna Mandilara, University of Ioannina
- Lampros Flitouris, University of Ioannina
- Giorgos Nikolaou, University of Ioannina
- Nikos Anastasopoulos, University of Ioannina
- Elias G. Skoulidas, University of Ioannina
- Panagiotis Kimourtzis, University of Aegean
- Aris Sarafianos, University of Ioannina
- Renata Dalianoudi, University of Ioannina

- Vasilis Sabatakakis, University of Lund
- Dimitris Kargiotis, University of Ioannina
- Golfo Maggini, University of Ioannina
- Jean-Claude Yon, Université de Versailles
- Theodoros Papagiannis, Sculptor, Athens School of Fine Arts

### **CO-ORGANISERS**

- University of Ioannina - Department of History and Archeology
- University of Ioannina – Deanship
- University of Ioannina – Department of Philosophy
- Municipality of Ioannina
- Municipality of Nikolaos Skoufas, Arta
- Municipality of Souli
- European Society for Modern Greek Studies
- Centre d’histoire culturelle des sociétés contemporaines, University of Versailles

### **CONFERENCE CONTENT MANAGERS**

Spyros Michaleas, University of Ioannina

Aggelos Kostaras, Ionian University